

סוגיה ח: צרות של ציבור שמתענים ומתריעין עליהן (8): רוב גשמים

*

רקע

סוגייתנו עוסקת בריבוי גשמים, האם ניתן להתענות כדי שיפסקו.

מקורות

- א. כב:-כג. "על כל צרה שלא תבא על הצבור כו'... וידו שמלאכת שמים בידיהם"
- ב. רמב"ם הל' תעניות פ"ב הט"ו
- ג. בית יוסף סי' תקעז ד"ה כתב הר"ש בר צמח
- ד. שו"ע סי' תקעז סע' יא
- סי' תקעז ומשנה ברורה [בעיקר: סק"ג]

בית יוסף אורח חיים סימן תקעז ד"ה כתב הר"ש בר צמח
כתב הר"ש בר צמח [שו"ת הרשב"ש סי' קעג ד"ה לין] שבכל מקום אם רוב גשמים מטשטשין
הקרקע ומונעים החרישה מתריעין ומבקשים רחמים. וההתרעה הזאת יש לעיין אם היא כסדר שאר
תעניות ממה ששנינו [יח:]: וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים וכו' אותה העיר מתענה ומתרעת וכו'
וכתבו עלה רבוותא [ע' ר"ן ח. ד"ה וכל] דמתענה שלא כסדר התעניות לפי שבכל הסביבות ירדו
גשמים ובה לא ירדו הדבר מוכיח שבא להם בגזירתו של מקום לפיכך מתריעין בה מיד והכל לפי
הענין שאם הענין נחפז ואין פנאי להתריע כסדר נראה שאין גוזרין בו תענית על הציבור שאין
הציבור יכולים להתענות בכל יום אלא מתריעין בכל יום ובכל תפילה ובהתרעה בפה די ואם
יחידים רוצים להתענות רשאים הם בכך. ובהתרעה הפה דהיינו בעננו אבינו עננו [עיין סדר רב
עמרם ח"ב סי' קיז].
תיקון נוסח תפילה שהיא הרכבת שתי תפילות של רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול [ברכות ז.].
ושל חוני המעגל [תענית כג.]. וזה נוסחה יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שיכבשו
רחמים את כעסך ויגולו רחמך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת רחמך ותכנס להם לפנים
משורת הדין. ובטובך הגדול רחם עליהם שאין פורעניות בא לעולם אלא בשביל ישראל והם עמך
ונחלתך אשר הוצאת מארץ מצרים ואינם יכולים לקבל לא רוב רעה ולא רוב טובה השפעת עליהם
רוב טובה אינם יכולים לקבל כעסת עליהם אינם יכולים לקבל יהי רצון שיהיה ריוח בעולם וזכור
רחמך.

הסבר הסוגיה

"על כל צרה שלא תבוא על הצבור מתריעין עליהן חוץ מרוב גשמים". [משנה יט.]

המשנה אומרת שמתענים ומתריעין על כל צרה שלא תבוא על הציבור חוץ מרוב גשמים שאין מתענים ומתריעין עליהם. הגמ' אומרת שבבבל מתענים על רוב גשמים. הסבר הדין פשוט, בארץ ישראל ריבוי גשמים אינו גורם נזק אלא רק מהוה מטרד, ואין מתענים על דבר שביסודו טוב, שבמצב מסויים אינו טוב. בבבל, ריבוי גשמים מזיק, גורם לשטפונות ונפילת בתים, ומתענים עליו כשם שמתענים על כל צרה.

כיוון שחיוב תענית אינו נקבע לפי ארץ ישראל ובבל, אלא לפי "צרה" או "מטרד", פוסק השו"ע [סי' תקעו סע' יא] שכיום מתענים בצפת על ריבוי גשמים, כיוון שברביבוי גשמים הבתים נופלים, וכן מתענים כשרוב גשמים מטשטשים הקרקע ומונעים המחרשה [סי' תקעז].

הלכה

השו"ע [סי' תקעו סע' יא, סי' תקעז] פוסק שאין מתענים בארץ ישראל על ריבוי גשמים, אבל אם רוב גשמים מטשטשים הקרקע ומונעים את החרישה, מתענים. הוא פוסק שאם הפסקת הגשמים אינה דחופה, מתענים עליה לפי סדר תעניות גשמים, שלש תעניות, שלש תעניות ושבע תעניות [עיין משנה ברורה סק"ג]. אם הפסקת הגשמים דחופה, אין מתענים כלל, כיוון שצריכים להתענות כל יום, ואין גוזרים על הציבור להתענות בכל יום, אלא מתריעין בפה בכל תפילות היום.